

Fedrekvotepolitikkenes dynamikk

Father quota policy dynamics

Anne Lise Ellingsæter

Professor, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo
a.l.ellingsater@sosgeo.uio.no

Sammendrag

Fedrekvoten, øremerking av en del av foreldrepermisjonen til fedre, har helt siden innføringen i 1993 vært en omstridt og viktig markør i familiepolitiske motsetninger mellom venstre- og høyresiden. Men den politiske konflikten var på et historisk lavpunkt i 2018. Da ble et tidligere kutt i fedrekvoten reversert og vedtatt med støtte på tvers av de partipolitiske skillelinjene. Likevel utløste reformen en omfattende, polarisert offentlig debatt. Med reformen i 2018 som omdreiningspunkt er formålet med denne artikkelen å bidra til innsikt i dynamikken bak den norske fedrekvotepolitikken. Analysen bygger på perspektiver fra forskningslitteraturen om policy feedback og avdekker de motsetningsfylte feedback-prosessen som har preget fedrekvotepolitikkenes historie. For den offentlige debatten av 2018-reformen hadde motmobiliseringen i sosiale medier avgjørende betydning med feedback tilbake på de politiske posisjonene. Debatten sirklet rundt de velkjente motsetningene i fedrekvotepolitikken: valgfrihet mot regulering, biologi mot likestilling.

Nøkkelord

fedrekvote, foreldrepermisjon, policy feedback, sosiale medier

Abstract

The father quota – the earmarking of a part of the parental leave for fathers – has been contested since its enactment in 1993, acting as a key marker in family policy struggles between the left and right. However, the political conflict reached its lowest point in 2018. A former cut in the father quota was reversed, receiving support from across the political spectrum. Still, an extensive, polarised public debate broke out. With the 2018 reform as a focal point, this article advances insights into the dynamics of Norwegian father quota politics. Based on perspectives from the policy feedback literature, the analysis discloses the conflicting feedback processes characterising the history of father quota policy. For the public debate on the 2018 reform, counter mobilisation on social media was decisive, with subsequent feedback on post-reform political positions. The debate revolved around familiar oppositions in the father quota debate: parental choice versus regulation, biology versus gender equality.

Keywords

father quota, parental leave, policy feedback, social media

Innledning

«Norge har kanskje verdens beste permisjonsordning for nybakte foreldre. 49 uker med full lønn sikrer at nyfødte får en rolig og trygg start på livet, sammen med en av sine foreldre. Likevel er ordningen stadig vekk gjenstand for opphetede, politiske bataljer», skrev *Dagsavisen* på

lederplass i juli 2018.¹ Da var nettopp en utvidelse av fedrekvoten blitt innført. Etter å ha blitt kuttet fra 14 til ti uker i 2014 var kvoten økt igjen, nå til 15 uker. Denne reverseringen skapte offentlig debatt.

Det som har ført til stadige bataljer om foreldrepermisjonsordningen, er nettopp fedrekvoten. Fedrekvoter – øremerking av en del av permisjon til fedre som skal anspre til en jevnere permisjonsfordeling mellom foreldrene – er kjent som en nordisk innovasjon. Norge var først ute og innførte fire uker fedrekvote i 1993, mens Sverige innførte sin *pappamånad* året etter. Både i Norge og Sverige er fedrekvoten senere utvidet, men det tok to tiår før dagens fedrekvoter på 15 uker i Norge og tre måneder i Sverige var på plass. Innføring av fedrekvote i Finland skjedde senere, og utvidelsene har også der vært langsomme, mens i Danmark ble de to ukene med fedrekvote som ble innført i 1998, avvirket etter bare fire år (Borchorst, 2006; Lammi-Taskula & Takala, 2009). Island, som befinner seg på det andre ytterpunktet, innførte en såkalt tredelingsmodell allerede på begynnelsen av 2000-tallet da den samlede permisjonen bare var ni måneder: Tre måneder ble øremerket til fedre, tre til mødre og tre til fri fordeling.

Utviklingen av den nordiske fedrekvotepolitikken har altså fulgt ulike nasjonale spor. Formålet med denne artikkelen er å gi en innsikt i dynamikken bak den norske fedrekvotepolitikken med kvoteutvidelsen i 2018 som omdreiningspunkt. Analysen knytter an til forskningslitteraturen om «policy feedback», en tradisjon som har et særlig fortrinn når det gjelder å identifisere mekanismer som har formet fedrekvotepolitikken. Denne litteraturen retter seg mot å forstå hvordan reformer og eksisterende politikk kan ha tilbakevirkende effekt på politikken videre utforming (Béland & Schlager, 2019). I Norge har fedrekvoten helt fra starten vært omstridt og har vært en viktig markør i familiepolitiske motsetninger mellom venstre- og høyresiden (Ellingsæter, 2016). Men i 2018 var den politiske konflikten på et historisk lavpunkt; kvotereverseringen ble vedtatt med støtte på tvers av de partipolitiske skillelinjene. Fedrekvoten hadde også bred oppslutning blant foreldre, og den foretrukne lengden lå ganske nær den nye fedrekvoten.² Sett i lys av dette fremstår det som paradoksalt at reformen skulle utløse en omfattende og polarisert offentlig debatt.

Analysen undersøker feedback-mekanismer som har bidratt til den historiske utviklingen av fedrekvotepolitikken, inkludert den offentlige debatten om 2018-reformen og hvordan den virket tilbake på de partipolitiske posisjonene. Artikkelen bidrar med dette til forskningslitteraturen på to felt. Det første er forskningen om fedres omsorgsrettigheter. Mens det finnes en omfattende litteratur som beskriver nordiske permisjonsmodeller og analyser av fedrekvoter og likestilling osv. (se Eydal & Rostgaard, 2016), er det få studier av de historiske, politiske prosessene som har formet de ulike modellene. Det andre feltet er forskningen om policy feedback. For denne representerer fedrekvotepolitikken et interessant case, en type politikk som ikke bare har hatt selvforsterkende, men også underminerende feedback-effekter over lang tid, og som sjeldnere belyses innen dette feltet.

Fedrekvote og policy feedback

I vid forstand refererer begrepet policy feedback til hvordan politikker (policies) påvirker politikk (politics) over tid (Béland, 2010). Policy feedback studeres både på elitepolitikknivå og på befolkningens holdninger og atferd (Campbell, 2012). For å forstå dynamikken i fedrekvotepolitikken står de langvarige partipolitiske konfliktene om ordningen sentralt. Feedback-litteraturen har vært mest opptatt av de selvforsterkende virkningene som

1. «Pragmatisme, ikke prestisje», *Dagsavisen* 31.7.2018.

2. I 2017 var 89 % av fedre og 83 % av mødre for fedrekvote, med en foretrukket lengde på henholdsvis 15 versus 13,4 uker (Schou, 2019).

eksisterende politikk har, der basen for politisk støtte styrkes og bidrar til politisk stabilitet eller ekspansjon over tid (Jacobs & Weaver, 2015). Dette kan også resultere i såkalte *lock-in*-effekter og stivhengighet i politikken, der endringer blir vanskeliggjort (Pierson, 2000). Men heller ikke *lock-in*-effekter varer evig (Béland, 2010). I fedrekvotens tilfelle har politisk strid vært fulgt av motsetningsfylt feedback, både positiv og negativ, noe som har kommet til syne i både utvidelser og kutt i ordningen. At politikker kan ha både forsterkende og underminerende feedback-effekter samtidig, er ikke uvanlig, ifølge Jacobs og Weaver (2015). Men det er mindre vanlig når det gjelder såkalt «modne» ordninger, som har eksistert en stund (Béland, Rocco & Waddan, 2019). Langvarige, underminerende effekter kan forklare hvorfor spørsmålet om reform stadig kommer tilbake på agendaen. Motsetningsfylte feedback-prosesser utgjør et vedvarende press mot status quo, der ulike grupper kan presse på for å fjerne eller endre den eksisterende politikken.

Feedback-effekter samvirker med ulike betingelser i omgivelsene. Regjeringsskifter kan virke destabiliserende, noe som er særlig relevant for norsk fedrekvotepolitikk, som har fulgt en venstre-høyreakse. Når de politiske maktforholdene skifter, kan langvarige prosesser ligge bak endringer som da blir mulig (Jacobs & Weaver, 2015). I løpet av slike langvarige prosesser kan den underliggende fordelingen av interesser og politikkpreferanser ha dreid, både blant politikere og i befolkningen. Det kan også skje endringer i de politiske omgivelsene som får betydning for de politiske prosessene. Av særlig relevans her er at sosiale medier har skapt nye politiske arenaer. Disse gir grunnlag for nye former for politisk og offentlig engasjement med skiftende formasjoner av ikke-institusjonaliserte politiske offentligheter (Higgins & Smith, 2014). Sosiale medier spilte en viktig rolle for utviklingen i den offentlige debatten om fedrekvotereformen i 2018. Det vil bli diskutert nærmere i denne artikkelen.

Feedback-effekter på befolkningen (se Campbell, 2012) er sentrale i analysen av den offentlige debatten av fedrekvoten i 2018. Visse betingelser gjør feedback-effekter på folks holdninger mer eller mindre sannsynlige. Soss og Schram (2007) peker på at politikk og reformer ikke blir møtt av befolkningen (*the public*); de møtes på ulike måter av ulike deler av befolkningen (*different publics*). Det innebærer at feedback-prosesser vil variere etter hvilken type politikk det er snakk om. De foreslår et hovedskille mellom to dimensjoner: politisk synlighet og politisk nærhet. Synlighet refererer til i hvilken grad en politikk fremstår som betydningsfull for befolkningen. Nærhet viser til møtet med en politikk som er direkte eller fjern – det vil si i hvilken grad den vil påvirke livet til folk på umiddelbare, konkrete måter. Fedrekvoten har gjennom sin motsetningsfylte historie vært svært synlig i norsk offentlighet, og ordningen har stor konkret betydning for kommende foreldre.

Nærhet til sosiale reformer kan mobilisere grupper som har insentiver til å beskytte sine sosiale rettigheter eller fordeler (Campbell, 2012). Men mobilisering kan også skje på grunnlag av folks opplevelse av å være berettiget til en fordel (*sense of entitlement*), basert på forventninger om hva som er rettferdig, skapt av den nasjonale konteksten. Disse forventningene kan avvike fra, men være påvirket av legale rettigheter (Lewis & Smithson, 2001). For eksempel synes norske fedre å oppfatte fedrekvoten som sin rettighet, men hvorvidt de føler seg berettiget til fellesdelen av permisjonen, er mer uklart (Brandth & Kvande, 2019). Det er også blitt pekt på at feedback-effekter ikke bare handler om fordeler ved ordninger, som forskningen så langt har vært opptatt av, men også om byrder som politikken pålegger, som for eksempel begrensninger på atferd (Jacobs & Mettler, 2018). Utvidelser av fedrekvoter innen eksisterende permisjonslengde innebærer utvidede individuelle rettigheter for fedre, men en innskrenkning i mødres maksimale permisjonsuttak.

Både politikkenes synlighet og nærhet er betinget av at informasjonen når borgerne. Mediene påvirker hvordan individer oppfatter politikk, og interessegrupper spiller en rolle

i å informere og varsle offentligheten (Campbell, 2012). Digital kommunikasjonsteknologi må antas å ha økt betydning for informasjonsspredning. Sosiale medier legger til rette for mobilisering mot politiske reformer. De representerer ofte konfliktfylte konstellasjoner i formasjonen av offentligheter og engasjerer seg polemisk mot politiske eliter, noe som kan bidra til en uforsonlig offentlig diskurs (Lünenborg, 2020). Sosiale medier bidrar ofte til informasjonsdeling som forsterker holdninger man allerede har, ved å begrense eksponering til alternative politiske synspunkt (Bail et al., 2018). Nye digitale og tradisjonelle offline medier samvirker imidlertid på komplekse måter; politiske aktivister «hybridiserer» gamle og nye medielogikker for å påvirke den politiske agendaen (Chadwick, 2013).

I policy feedback-forskningen tillegges ideer og symboler knyttet til reformer / eksisterende politikk stor betydning (Béland, 2010). Oppfatninger av sosiale konsekvenser av ulike politikker er en sentral drivkraft i utviklingen av ideer (Jacobs & Weaver, 2015). Oppfatninger filtreres gjennom kulturelle kategorier, som er preget av nasjonal kultur og politiske repertoarer (Lieberman, 2002; Orloff & Palier, 2009). Bestemte ideer og symbolske kategorier kan styrke/svekke de aktørene som trekker på dem (Béland, 2010). Hvilke ideer og sosiale kategorier som formidler oppfatninger av konsekvenser av lengre fedrekvoter, og hvordan disse definerer rommet for offentlig debatt om fedrekvoten, er derfor av betydning (se Lieberman, 2002).

Materiale og analyse

Denne studien bygger på innholdsanalyse av dokumenter. De to første delene inneholder henholdsvis en historisk gjennomgang av fedrekvotepolitikken innføring og påfølgende reformer med en særlig belysning av forhistorien til vedtaket av 2018-reformen. Fremstillingen bygger på regjerings- og stortingsdokumenter, og jeg vil kort beskrive oppfatninger om positive og negative konsekvenser av reformene.

I den tredje delen undersøker jeg den offentlige debatten som oppsto i forbindelse med 2018-reformen. Analysen bygger på artikler fra landsdekkende aviser, hentet fra et elektronisk fulltekstarkiv (A-tekst).³ Søkeperioden var 1.1.2018–1.8.2019, og søkeordene var foreldreperm* eller fedrekvote*. Irrelevante artikler ble luket ut manuelt. I analysen av dette materialet var målet å klarlegge oppfatninger av de sosiale konsekvensene av utvidet fedrekvote og hvilke ideer disse bygde på. Etter en gjennomgang av artiklene avtegnet to hovedspor seg; disse vil bli analysert videre her. Oppfatningene om negative og positive sosiale konsekvenser inneholdt både normative og kognitive ideer, det vil si at de hadde grunnlag både i verdier og mer konkrete konsekvenser av reformen (se Campbell, 1998). En rekke ulike aktører deltok i den offentlige debatten – medieaktører (redaktører, kommentatorer), profesjons- og interesseorganisasjoner, forskere, politikere og sist, men ikke minst, mange mødre/kvinner – men få fedre/menn. I teksten vil det fremgå hvem sitatene stammer fra, om det var avisinnlegg fra individuelle samfunnsdebattanter (som oftest kvinner med høyere utdanning), avisledere og -kommentatorer, representanter for ulike samfunnsorganisasjoner og -institusjoner eller politikere.

I den fjerde delen undersøker jeg partienes posisjoner i fedrekvotespørsmålet etter innføringen av reformen i 2018. Kilden her er resolusjoner fra landsmøtene våren 2019. Oppmerksomheten er rettet mot mulige feedback-effekter fra den offentlige debatten om reformen – i hvilken grad fedrekvoten ble debattert på landsmøtene og konsekvenser for partienes posisjoner.

3. Aftenposten, Dagbladet, Dagsavisen, Nationen, VG og Vårt Land.

Politisk forspill – konfliktfylt synlighet

Fedrekvotepolitikken har som sagt hatt stor offentlig synlighet. Fedrekvoten har vært tema i valgkamper, den har inngått i forhandlinger om regjeringsmakt og blitt nedfelt i regjeringsplattformer. Forslag fra offentlige utvalg har også skapt debatt. Rivaliserende oppfatninger om fedrekvotens sosiale konsekvenser har understøttet både utvidelser og kutt: Venstresidens, og sentrumspartiens, oppfatninger om positive konsekvenser for likestilling i familie og arbeidsliv, og tidlig etablering av far-barn relasjonen, har ligget til grunn for selvforsterkende dynamikker, mens høyresidens oppfatninger om negative effekter på familiens valgfrihet, prinsipielt og konkret, har virket underminerende (Ellingsæter, 2016).

Her skisseres de partipolitiske konfliktlinjene og feedback-effekter knyttet til ordningens innføring og senere reformer (jf. tabell 1). I 1993 ble den samlede permisjonen utvidet til 42/52 uker med henholdsvis 100/80 % lønnskompensasjon. Fedrekvoten ble innført samtidig: Fire uker av permisjonen ble øremerket fedre, og ukene ville gå tapt om ikke fedre tok dem ut. Med unntak av tre uker til mor før fødsel og seks uker etter fødsel kunne resten av permisjonen deles slik foreldrene ønsket. Lengre permisjon skulle bidra til økt kontinuitet i kvinners yrkestilknytning og få fedre til å ta mer permisjon. Målet med fedrekvoten var å omfordele omsorg fra mor til far i familien og å styrke fedrenes tidlige rolle i barnas liv (St.meld. nr. 70 (1991–92), s. 30–31). Reformen ble støttet av SV, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, mens Høyre og Fremskrittspartiet var imot fordi det ville redusere foreldres valgfrihet (Innst. S. nr. 148 (1992–93)). Etter reformen i 1993 fulgte over ti år uten endringer i permisjonsordningens/fedrekvotens lengde.

Tabell 1. Utviklingen i foreldrepermisjonen/fedrekvoten 1993–2019.

Innført år/ regjering	Uker i alt, 100 %	Uker i alt, 80 %	Uker felles- del, 100 %	Uker felles- del, 80 %	Uker reservert mor – (kalt mødre- kvote fra 2012)		Uker reservert far – fedrekvote	
1993/Ap mindretall	42	52	29	39	6 (+ 3 før fødsel)		4	
2005/H, KrF, V mindretall	43	53	29	39	6 (+ 3)		5	
2006/Ap, SP, SV flertall	44	54	29	39	6 (+ 3)		6	
2009/Ap, SP, SV flertall	46	56	27	37	6 (+3)		10	
2011/Ap, SP, SV flertall	47	57	26	36	6 (+3)		12	
2012/Ap, SP, SV flertall	47	57	20	30	12 (+ 3)		12	
2013/Ap, SP, SV flertall	49	59	18	28	14 (+3)		14	
2014/H, FrP mindretall	49	59	26	36	10(+3)		10	
2018/H, FrP, V mindretall	49	59	16	26	15(+3)		15	
2019/H, FrP, V mindretall	49	59	16	18	100% 15(+3)	80% 19(+3)	100% 15	80% 19

Innføringen av fedrekvoten fikk en markant virkning på fedrenes permisjonsuttak, som økte formidabelt. Men få fedre tok mer enn kvoteukene; mødrene tok resten. Blant tilhengerne av fedrekvoten økte presset for å utvide den. En sentrum-høyregering (KrF, Høyre og Venstre) la til den første ekstra uken i fedrekvoten i 2005 som «holdningsmessig støtte» til foreldre som ønsket en videre fordeling av permisjonen. Det skulle også øke foreldres valgfrihet (Ot.prp. nr. 98 (2004–2005), s. 4). Ti uker fedrekvote var målet for den rødgrønne flertallsregjeringens første periode (Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV, 2005–2009), ifølge regjeringsplattformen (Soria Moria 1). Én uke ble lagt til i 2006. Bedre muligheter for å kombinere jobb og barn og bedre utnyttelse av fedres «omsorgspotensial» var blant begrunnelsene (Ot.prp. nr. 70 (2005–2006)). Alle partiene, med unntak av Fremskrittspartiet, støttet utvidelsen i 2005 og 2006. Fremskrittspartiet var generelt imot utvidelser av foreldrepermisjonen og spesielt imot kvoter – foreldre skulle selv bestemme hvordan de skulle fordele permisjonen mellom seg (Budsjett-innst. S. nr. 2 (2005–2006), s. 31).

Et offentlig utvalg – Likelønnskommisjonen – foreslo i 2008 å tredele permisjonen (som da var 44 uker) med referanse til den islandske modellen. En spørreundersøkelse viste at en stor andel av befolkningen (68 %) var positive til forslaget, menn mer enn kvinner (NOU 2008: 97).⁴ Forslaget utløste offentlig debatt, der en konfliktlinje gikk mellom valgfrihet og regulering – høyresiden mot venstresiden (Ellingsæter, 2011). Blant dem som støttet tredelingsforslaget, dominerte et farsrettighetsparadigme, basert på oppfatninger om fedres rett til å være omsorgspersoner og til en rettmessig del av foreldrepermisjonen, gjerne koplet til en idé om barnets behov for farsomsorg. Andre støttet en utvidelse av fedrekvoten, men ikke innen den eksisterende permisjonslengden. Her sto oppfatninger om morsrettigheter og barnets beste i sentrum; det handlet om en nødvendig lengde på mammapermisjonen på grunn av mødres behov for restitusjon og barnets behov for morsmelk. Den eksisterende fellesdelen i foreldrepermisjon ble oppfattet som hevdvunnen mammapermisjon, tredeling ble «å ta permisjon fra mor» (Ellingsæter, 2011). Valgfrihet var mostandernes hovedargument. Utvalgets forslag fikk ikke støtte sentralt fra noen av de politiske partiene.

Ifølge den rødgrønne regjeringens andre periode (2009–2013) var målet å øke fedrekvoten fra ti til 14 uker (Soria Moria 2) (jf. St.meld. nr. 8 (2008–2009)). Gode permisjonsordninger skulle sikre kontakten mellom foreldre og barn i barnets første leveår, og av særlig hensyn til å etablere tidlig kontakt mellom far og barn skulle permisjonsutvidelsene reserveres fedre. Lengre fedrekvote ville også gjøre mødre og fedres relasjoner til arbeidsmarkedet mer like. Målet ble nådd i 2013. I 2012 hadde mødrekvote blitt innført, med samme lengde som fedrekvoten, for å tydeliggjøre at resten av permisjonen, fellesdelen, tilhører begge foreldre.

Fra 2005 til 2013 var den totale permisjonen blitt utvidet fra 42 to 49 uker (59 uker med 80 % kompensasjon). Alle de nye permisjonsukene var i form av utvidelser av fedrekvoten, og i tillegg var tre uker blitt overført fra fellesdelen til fedrekvoten (jf. tabell 1). Venstre og Kristelig Folkeparti støttet utvidelsene av fedrekvoten, som ble lagt til den samlede permisjonen, men ikke ukene som ble overført fra fellesdelen. For Kristelig Folkeparti var dessuten ti uker fedrekvote nok.⁵ I 2010 hadde Høyre slått følge med Fremskrittspartiet i målet om å fjerne fedrekvoten – mot partiledelsens stemmer.⁶ Ifølge disse partiene demonstrerte fedrekvoten det store skillet mellom høyre- og venstresiden (Innst. 354 L (2010–2011), s. 3)

4. Det ble pekt på at undersøkelsen ikke presiserte om fars del av permisjonen ville gå på bekostning av mors permisjonstid, eller om fars tredjedel skulle komme i tillegg til den eksisterende permisjonen, og at det kan ha påvirket resultatet.

5. Stortingsrepresentant, Kristelig Folkeparti, *S.tid.* 7.5.2013, s. 3289.

6. «Høyre-topper mot fedre-kvote kutt», *VG Nett* 19.1.2010.

– fedrekvoten var en «tvangstrøye» av uønsket innblanding i familielivet.⁷ Barnet fikk lide hvis faren ikke kunne ta ut kvoten – barnet hadde blitt et redskap i kampen for likestilling (Innst. 279 L (2012–2013)).

En mindretallsregjering med Høyre og Fremskrittspartiet (2013–2017) sto bak et kutt i fedrekvoten fra 14 til ti uker i 2014 (Prop. 40 L (2013–2014)). Selv om disse partiene ønsket å fjerne fedrekvoten helt, ble den beholdt og nedfelt i samarbeidsavtalen som ble inngått med Venstre og Kristelig Folkeparti (Sundvolden-plattformen). Et argument for kuttet var at med rigide ordninger mister barn verdifull tid med foreldre hvis de ikke kan ta ut en lang kvote, man måtte ha tillit til at familiene vet hva som er best for dem.⁸ Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet var imot og hevdet at kuttet ville påvirke fedres permisjonsuttak negativt.

2018: Reversering

Fedre tok ut mindre permisjon med kortere fedrekvote.⁹ Dette førte til skarp offentlig kritikk fra flere hold; for eksempel var LO og NHO enige om at en lengre fedrekvote trengtes.¹⁰ Den negative effekten på fedres permisjonsuttak virket tilbake på posisjonene til Kristelig Folkeparti og Venstre. Disse partiene gikk inn for en reversering av kuttet, mens Høyre erstattet målet om å fjerne kvoten med å beholde de eksisterende ti ukene. Bare Fremskrittspartiet avviste alle former for fedrekvoter.

Det var nå flertall i Stortinget for å reversere kuttet i fedrekvoten. Høsten 2017 vedtok stortingsflertallet et anmodningsforlag der regjeringen ble bedt om «å øke fedrekvoten i foreldrepermisjonen til 14 uker, for å gi barn og foreldre tid sammen og for å bidra til likestilling i arbeidslivet» (Meld. St. 12 (2018–2019), s. 21). Ifølge statsminister Solberg var det et greit vedtak. Hun hadde vært for pappakvote hele tiden, men presiserte at saken ikke sto høyest på hennes prioriteringsliste.¹¹ Tidlig i januar 2018 meldte regjeringen at forslaget ville bli lagt frem for Stortinget i løpet av våren, med antatt virkning fra 1. juli samme år.¹² Men senere i januar besluttet Venstre å gå inn i regjeringen.¹³ Etter regjeringsforhandlingene ble Venstres forslag til en tredelt permisjonsmodell en del av regjeringsplattformen (Jeløya-plattformen): 15 uker øremerket til hver av foreldrene (pluss tre uker før fødsel til mor) og 16 uker til fri fordeling (100 % kompensasjon-alternativet). Forslaget ville bli lagt frem for Stortinget i «ekspresstid», ifølge barne- og likestillingsministeren fra Høyre.¹⁴ Reformen ble ikke sendt ut på høring, men under en åpen høring i Stortinget fikk den støtte fra inviterte representanter fra NHO og en interesseorganisasjon for menn (Mannsforum). NHO indikerte også at de ønsket å gå et skritt videre, mot en todeling av permisjonen.¹⁵

Med forslaget fra regjeringen var de politiske motsetningene rundt fedrekvoten satt ut av spill. Alle partiene på Stortinget støttet reformen med unntak av Kristelig Folkeparti, som mente den var «for rigid», for eksempel ville den være en hindring for mødre som ønsker å være hjemme lengre for å amme. Fremskrittspartiet var klar på at de stemte for noe de var

7. Stortingsrepresentant Fremskrittspartiet, *S.tid.* 30.5.2011.

8. Stortingsrepresentant, Høyre, *S. tid.* 20.5.2014, s. 2592.

9. <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/Familie+-+statistikk/Nyheter/7-av-10-fedre-tar-ut-noy-aktig-fedrekvoten>.

10. «LO og NHO er enige: Vi trenger fedrekvoten!», *NRK Ytring*, 26.5.2014.

11. Erna Solberg: «Jeg har vært for pappakvote hele tiden», *Aftenposten* 10.10.2017.

12. «Gjør deg klar for 'airbnb-skatt' og 'sukkeravgift'», *Aftenposten* 1.1.2018.

13. Fra 17.1.2018.

14. «Helleland varsler ny foreldrepermisjon i ekspresstid», *VG* 7.2.2018.

15. 3.5.2018. LO var invitert, men forhindret fra å delta. <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Vi-deoarkiv/Arkiv-TV-sendinger/?mbid=/2018/H264-full/Hoeringsal1/05/03/Hoeringsal1-20180503-125525.mp4&msid=1775&dateid=10004188>.

imot – partiet tror på frihet for familiene, men «når du går med i en koalisjon, må du gi og ta i en kontinuerlig prosess.»¹⁶ «Ikke noe vi ville ha prioritert, men dette er samarbeid», uttalte statsministeren.¹⁷ Reformen ble innført 1. juli 2018.

Samme høst ble 80 %-alternativet foreslått endret langs samme lest – med 19 uker til hver av foreldrene og 20 uker til fri fordeling (innført 1.1.2019) (Prop. 4 L (2018–2019)). Denne endringen ble sendt på høring. Høringsdokumentet understreket at Norge har en av verdens mest generøse permisjonsordninger, som bidrar til at barn får nødvendig omsorg og tilknytning til begge foreldre i det første leveåret.¹⁸ Begge permisjonsalternativene (100 % og 80 %) muliggjør at mødre kan amme i tråd med anbefalingene – seks måneder fullamming og delamming minst til barnet er ett år (Innst. 44 L (2018–2019)). Mødre som går tilbake til jobb, har én time betalt ammeferie per dag til barnet er ett år. Uttaket av permisjon er fleksibelt, det kan tas ut i en eller flere blokker på heltid eller deltid til barnet er tre år.

Blant høringsinstansene fikk den nye modellen helt eller delvis støtte blant 22 organisasjoner/institusjoner, mens åtte var negative (Prop. 4 L 2018–2019), s. 8). Støtten var grunnlagt med positive konsekvenser for et likestilt arbeids- og familieliv, som bl.a. LO, Unio, Akademikerne, Arbeidsgiverforeningen Spekter, Finans Norge og Norsk Psykologforening stilte seg bak. Motstanden, blant annet fra Nasjonal kompetansetjeneste for amming, Ammehjelpen, Jordmorforbundet, Helsedirektoratet og Fagforbundet, bunnset først og fremst i bekymring for konsekvensene for kvinners muligheter til å amme i tråd med de nasjonale retningslinjene. I januar 2019 gikk også Kristelig Folkeparti inn i regjeringen. Med dette fikk regjeringen flertall, men i den nye regjeringsplattformen var ikke foreldrepermisjonsordningen nevnt (Granavolden-plattformen).¹⁹

«Permisjonsdebatten» – «et glohett vepsebol»

Reformen i 2018 innebar altså en fedrekvote på 15 uker, én uke lengre enn de 14 ukene som var innført i 2013 (jf. tabell 1). Da reformen ble annonsert, var responsen i offentligheten positiv. Enkelte foreslo at man burde ta et skritt videre, Likestillingsombudets forslag om en todeling av permisjonen ble bifalt av NHO og Finans Norge.²⁰ En leder i *Dagsavisen* støttet også todeling; ideen burde ikke stoppes av frykten for at fedre ikke kom til å ta permisjon, og at barnet da må begynne tidlig i barnehagen. Vi må bort fra den tradisjonelle tenkningen der det legges til rette for at dersom ikke far skal kunne ta permisjonen, må mor trå til – da «ansvarliggjør vi verken menn eller arbeidslivet, men kvinnene». Konsekvensen av mer valgfrihet er at fedre tar ut mindre. Det viser «at visse endringer må tvinges gjennom.»²¹ Men Barne- og likestillingsministeren, som promoterte den kommende reformen som «den mest offensive, likestilte foreldrepermisjonen noen gang», avviste todeling som altfor rigid – barn og familier er forskjellige og har ulike behov.²²

Kritikken av de negative effektene av kuttet i 2014 på fedres permisjonsuttak hadde domineret det offentlige ordskiftet forut for reverseringen. Den umiddelbare positive responsen på

16. Stortingsrepresentant Fremskrittspartiet, *S.tid.* 6.6.2018.

17. «Trines tøffeste uker», *Dagbladet* 15.1.2018.

18. Rett til permisjon og kompensasjon (opp til 6G, 1G = ca. 100 000 kr) er betinget av tidligere yrkesaktivitet og inntekt (yrkesaktiv i seks av ti måneder før permisjonsopptak / inntekt minst ½ G).

19. Kristelig Folkeparti fikk gjennomslag for økning i barnetrygden og engangsstønaden samt at kontantstøtten skulle videreføres.

20. En todeling av permisjonen (med unntak av mødres tre uker før og seks uker etter fødsel) var blitt anbefalt av et offentlig utvalg i 2017 (NOU 2017: 6). Utvalget ble ledet av artikkelforfatteren.

21. «Mor skal ikke dekke opp for far», *Dagsavisen* 26.1.2018.

22. «Historisk likestilt foreldrepengeordning», *Dagbladet* 10.4.2018.

reformen må ses på den bakgrunn. En kommentator skrev så sent som i mai 2018: «Det er ikke lenger noen levende politisk debatt om fedrekvoten. Erfaringene er for solide til det.»²³ Men en mobilisering mot reformen som bygget seg opp i sosiale medier, kom til å endre dette. Da reformen ble annonsert, reagerte en gruppe kvinner med å lansere en underskriftskampanje mot reformen på internett. Høy grad av nærhet til reformens konsekvenser, som ble forsterket av at reformen skulle gjennomføres i «ekspressfart», var en utløsende faktor: Noen ventet barn i juli, rett etter at reformen ville tre i kraft, og måtte kullkaste planer som allerede var lagt.²⁴ «Vi mobiliserer motstand på internett fordi denne usikkerheten ikke er noe vi skulle måtte forholde oss til. En foreldrepermisjon er planlagt lang tid i forveien.» Å ikke vite hvordan permisjonen ville bli, «er respektløst overfor ansatte og våre arbeidsgivere [...] Vi er frustrerte, vi er lei oss og vi er sinte».²⁵ Da reformen ble vedtatt i juni 2018, ble kampanjen utvidet med en offentlig Facebook-gruppe, organisert under navnet «Permisjonen Burde Foreldre Fordele».²⁶ Senere kom hashtaggen #permisjonsopprøret2019 til.²⁷

Kampanjens og aktivistenes negative oppfatninger ble bredt sirkulert, kommentert, støttet og imøtegått i konvensjonelle medier. Den voksende debatten fikk betegnelsen «permisjonsdebatten» – eller «permisjonsopprøret» og «mødreopprøret». Ifølge en mor ble langt de fleste innleggene i avisene «forfattet av mødre som driver skyttergravskrig fra to leire».²⁸ En kommentator karakteriserte debatten som et «glohet vepsebol», og hun skrev: «Lite annet enn fedrekvoten setter følelsene mer i sving blant kvinner og feminister [...] Det er en debatt det er skikkelig ubehagelig å ta i: den er personlig for mange av oss, og alle har individuelle historier.»²⁹ Motmobiliseringen i sosiale medier bidro til polarisering. En mor og tilhenger av reformen karakteriserte retorikken i «mammagruppene» på internett slik:

1. juli i år var en av de verste dagene i norsk kvinnehistorie [...] For denne dagen «bygget regjeringen ned kvinners rettigheter under dekke av likestilling». Mødre «trampes på». Det er «hårreisende», «skammelig» og «galskap». Man finner de som beklager seg over å «være en del av forsøksprosjektet til overformyndieret», de som priser seg lykkelig over at de ikke skal ha flere barn, og de som har lyst på barn, men nå vurderer å droppe det. Lovendringen er kort og godt «sinnsyk».³⁰

Debattens to hovedspor om reformens sosiale konsekvenser, ulike oppfatninger av statens rolle og hva biologisk kjønn skal ha å si, var begge gjengangere fra fedrekvotens konfliktfylte historie (Ellingsæter, 2011, 2016). Det var motstridende oppfatninger om valgfrihet versus statlig regulering og om biologiske kjønnsforskjeller versus kjønnslikestilling som grunnlag for foreldres rettigheter.

Illiberal versus legitim statlig regulering

Familiens valgfrihet sto mot statens regulering med likestilling som mål. Motstand mot fedrekvoter er forankret i en liberal posisjon; det bør settes grenser for statens inngripen i familiesfæren. Familiene er forskjellige og vet best selv. Motsatsen er en mer sosialdemokra-

23. «Gubber og kjerringer, troll etter troll!», *Aftenposten* 25.5.2018.

24. https://www.opprop.net/la_familiene_beholde_bestemmelsesretten_til_fodselspermisjonsfordeling.

25. Underskriftskampanje internett, 23.2.2018.

26. <https://www.facebook.com/groups/2105830609674655/>

27. Underskriftskampanje internett: https://www.opprop.net/la_familiene_beholde_bestemmelsesretten_til_fodselspermisjonsfordeling Offentlig Facebook-gruppe: <https://www.facebook.com/groups/2105830609674655/> Twitter: #permisjonsopprøret2019.

28. «Permisjonsdebatten: – Tredeling angår ikke bare nybakte foreldre», *VG* 20.2.2019.

29. «Lite setter mer følelser i sving hos kvinner og feminister enn fedrekvoten», *Minerva* 11.10.2018.

30. «Norsk foreldrepermisjon – et overgrep?», *VG* 31.7.2018.

tisk posisjon, der felles reguleringer anses som nødvendige for å oppnå likestilling. Valgfriheten er ikke reell, og store statlige overføringer gir legitim rett til legge føringer på bruk av foreldrepermisjonen.

Ifølge motstanderne bak underskriftskampanjen var det «å låse inn» større deler av permisjonen et skritt i feil retning.³¹ Regulering av permisjon er statlig tvang, mente et blivende foreldrepar:

At mor og far begge skal være med på barneoppdragelse er helt selvsagt i 2018. Vi er heldigvis kommet langt siden 1950-tallet. Men å tvinge familier til å dele foreldrepermisjonen likt er illiberal og unødvendig statlig styring av familiene. Dette er ironisk under en såkalt liberal blåblå regjering.³²

Ifølge en mor var det at «politikere våre skal bestemme én fasit for alle familier, er intet annet enn skremmende og minner nærmest om et diktatur»³³, mens en annen skrev: «Hos oss er det pappa og mamma mot staten. Punktum.»³⁴ Valgfrihet er en praktisk nødvendighet fordi familier er så forskjellige. En (lang) fedrekvote er «for rigid». Det som fungerer bra for en familie, fungerer ikke nødvendigvis for en annen. La foreldrene få bestemme selv, mente en mor.³⁵ Avisene rapporterte mange individuelle historier der familien/barnet ville tape fordi fars arbeidssituasjon var slik at han ikke kunne ta ut sin kvote – for eksempel selvstendig næringsdrivende, de som jobber turnus, sesongarbeidere eller de som har en uunnværlig kompetanse på arbeidsplassen.³⁶ At enkelte familier også ville tape økonomisk på at fedrene måtte ta mer av permisjonen, var også fremme. En mor viste til at flere fedre enn mødre tjener mer enn inntektstaket (6G), hvilket vil tvinge familien inn i en vanskelig økonomisk situasjon.³⁷

Tilhengere av reformen problematiserte valgfrihetsargumentet; å la mødre ta så mye permisjon som de ønsker, har store samfunnsmessige konsekvenser. Det er fremdeles kjønnsstereotype forventninger til foreldrepermisjonen.³⁸ En kommentator skrev at for å oppnå likestilling i et samfunn som formelt er så likestilt som vårt, må vi inn og «pirke i» hva som skjer med kvinners lønn og karriere i 30-åra. Så selv om «det gjør vondt for noen», er det verdt forsøket å gi fedre mer permisjon.³⁹ Insentiver er nødvendige, ifølge en mor: «Me lev ikkje i eit vakuum, og mykje tyder på at me treng insentiv for å endre haldningar og oppførsel. Ingen kan eller skal tvinga far inn i heimen eller mor ut av den. Politikarane kan derimot gje insentiv for å drive utviklinga i ei ynskja retning.»⁴⁰ Noen debattanter stilte spørsmål ved hvor mye frihet det er i «valg som ikke tas», og refererte til at NAV-tall viser at de fleste fedre tar ut nøyaktig det antall permisjonsdager om fedrekvoten utgjør. Mens alle familiene har sin unike og velbegrunnede oppfatning om hvorfor det ikke passer at far tar mer enn fedrekvoten akkurat for dem, «men samme hva begrunnelsen er; svaret er det samme. Fellesperioden er mors.»⁴¹ En annen debattant syntes det var «viktigere å sikre at

31. Underskriftene ble ved slutten av oktober overlevert Stortingets familie- og kulturkomité, men på grunn av «voksende engasjement» var listene fremdeles åpne for nye underskrifter.

32. «Økt pappakvote – likestillingstiltak som skyter seg selv i foten?», *Aftenposten* 17.12.2018.

33. «Hvor er samfunnsøkonomien?», *Dagbladet* 29.10.2018.

34. «Det er oss mot staten. Punktum», *Dagbladet* 8.3.2019.

35. «La foreldrene få bestemme selv», *VG* 15.2.2019.

36. «Permisjonsdebatten: – Tredeling angår ikke bare nybakte foreldre», *VG* 20.2.2019.

37. Underskriftsaksjonen, sitat fra gravid kvinne. Flertallet av ansatte er imidlertid garantert full kompensasjon gjennom kollektive avtaler (Dale-Olsen, 2018).

38. «Permisjonsdebatten: – Et virkemiddel for likestilling», *VG* 9.2.2019; «Permisjonsdebatten: – Tredeling angår ikke bare nybakte foreldre» *VG* 13.3.2019.

39. «Lite setter mer følelser i sving hos kvinner og feminister enn fedrekvoten», *Minerva* 11.10.2018.

40. «Permisjonsdebatten: – La tredeling bestå», *VG* 16.2.2019.

41. «Norsk foreldrepermisjon – et overgrep?», *VG* 7.2.2019.

alle fedre og barn får god tid til å bli kjent med hverandre, i hverdagen og på egne premisser uten mors innblanding, enn å gi en liten gruppe større valgfrihet».⁴² Foreldre kan velge å innrette seg som de vil. En kvinnelig debattant stilte spørsmål om all permisjon må være med full lønn – skal fellesskapet betale for alle behov?⁴³

Det liberale valgfrihetsargumentet ble blankt avvist av sentrale samfunnsaktører. Det er ikke statens oppgave å legge til rette for alle behov. Lederne i tradisjonelle medier, de landsdekkende avisene med ulike politiske profiler, var samstemte i at statens overføringer av «enorme summer» til barnefamiliene gir samfunnet en legitim rett til å legge føringer på foreldrepermisjonen. En leder i *Aftenposten* viste til bølgen av kritikk, inkludert kampanjen i sosiale medier, men fremholdt at permisjonen er jevnt og trutt blitt utvidet, og er så lang at det er

[...] legitimt å begrunne deler av den med et likestillingsmål. Droppes likestillingsmålet, bør også permisjonen kuttes [...] Mange foreldre opplever at de må bruke av ferie eller ta ut ulønnet permisjon for å få logistikken til å gå opp før barnehagestart. Det kan ikke være statens oppgave å løse all disse problemene for alle familier.⁴⁴

Ledere i *Dagbladet* og *VG* argumenterte på samme vis. *Dagbladet* viste til motstanden mot statlig regulering fra flere hold, men hevdet at når «staten først skal bruke milliarder av kroner på rause ordninger, er det helt legitimt at man også bruker pengene slik at vi oppnår viktige mål for likestillingen samfunnet. Dersom foreldre vil dele annerledes, kan de gjøre det for egen regning, ikke fellesskapets».⁴⁵ Ifølge *VG* er ikke tredelingen av fødselspermisjonen innført for å overføre størst mulige summer til enkelte barnefamilier. Målet er «at begge foreldrene skal ta størst mulig del i barnets liv fra starten, og at begge skal stå likest mulig i arbeidslivet under og etter endt permisjon».⁴⁶ Det ble pekt på at i praksis gir ordningen far en tredjedel og mor to tredjedeler, og at det er «et god stykke unna likestilling på området [...] Men selvfølgelig får familien bestemme selv, staten legger seg ikke oppi hvordan man ordner seg i de enkelte familier».⁴⁷ *Vårt Land* mente at ordningen innebærer tvang, i og med at man mister ukene som ikke brukes, men at det «mest av alt en rettighet som fedre fortjener».⁴⁸

Biologi versus likestilling

Motsetningen mellom biologi versus likestilling aktiverer et klassisk feministisk dilemma mellom ideer om «forskjell» og «likhet» mellom kvinner og menn. Fedrekvoten setter dette dilemmaet på spissen: Motstandernes krav om særrettigheter for mødre basert på kvinners felles biologiske behov står mot tilhengernes krav om likere rettigheter for foreldre med mindre vekt på biologiske kjønnsforskjeller.

Motstanderne av lengre fedrekvote oppfatter ikke likestilling som et legitimt mål i den tidlige fasen av foreldreskapet – likestilling skal ikke fremmes på bekostning av biologi. Et par som ventet barn, fant det «påfallende at lovgiverne og høringsinstansene ikke erkjenner den biologiske forskjellen mellom mor og far».⁴⁹ En mor mente at likestilling er viktig,

42. «Derfor bør pappa-permen bestå», *Dagbladet* 4.5.2019.

43. «En reversering av likestillingen?», *Dagbladet* 29.5.2018.

44. «Tredelt permisjon er til å leve med», *Aftenposten* 16.2.2019.

45. «Et nederlag for likestillingen», *Dagbladet* 29.4.2019.

46. «Den hellig tredelingen», *VG* 9.2.2019.

47. «Den hellig tredelingen», *VG* 9.2.2019.

48. «Snu-operasjon», *Vårt Land* 18.1.2018.

49. «Økt pappakvote – likestillingstiltak som skyter seg selv i foten?», *Aftenposten* 17.12.2018.

«men er det virkelig likestilling å se bort fra biologiske forskjeller på mann og kvinne? [...] å likestille mor og far i barnets første leveår, er å overse at deres situasjon dette året er grunnleggende forskjellig». ⁵⁰ Noen stilte spørsmål om når likestilling var blitt redusert til et spørsmål om hvor mange uker fedre skal ta permisjon. ⁵¹ En mor hevdet at kvinners rolle i reproduksjonen mangler anerkjennelse; politikerne har innført ordninger som ikke verdsetter den tunge jobben mødre gjør ved å gå gravid, føde, amme og ta seg av spedbarn. Hun mente mødre er redusert til «fødemaskiner» som gjør alt det harde arbeidet, men når den hardeste jobben er gjort, og man faktisk kan kose seg, da skal far ta «sjarmøretappen». ⁵²

Amming var et av de viktigste hensynet bak oppfatningen om at mødre og fedre må behandles ulikt. En mor skrev at mor og far er like viktige for barns oppvekst, «men man kan ikke likestille det faktum at barn er født gjennom kvinnens kropp og at bare mødre kan amme sine barn». ⁵³ En annen spurte retorisk: «Hva blir det neste? Todeling av permisjon og forventning om at far skal amme med hjelpebryst?» ⁵⁴ Oppfatningen om at lengre fedrekvote hindrer mødre å amme i tråd med myndighetenes anbefalinger, ble også fremholdt av Nasjonal kompetansetjeneste for amming og Jordmorforeningen. ⁵⁵ En mor erklærte at om «mor skal presses ut av redet etter sju måneder så vil det garantert føre til en nedgang av barn som ammes lengden anbefalt av Helsedirektoratet (ett år)» ⁵⁶, mens en annen mor leste «side opp og side ned om mødre som er desperate over denne endringen for ammingen [...] Profesjonelle argumenter mot endringene har blitt ignorert. Det er hårreisende». ⁵⁷ Enkelte samfunnsaktører som var positive til lengre fedrekvote, mente at dersom den går på bekostning av ammingen, er det «grunn til å tenke seg nøye om». ⁵⁸

For noen handlet biologiske kjønnsforskjeller om mer enn mødres tid til restitusjon og amming, en særlig psykososial mor-barn-dyade, legitimert med hjerneforskning og psykologiske tilknytningsteorier. Spedbarn trenger mer tid med mødrene, ikke bare for tilgang på morsmelk, men også for deres psykiske helse. Ifølge en psykolog er de to første leveårene «så sårbare og søkende. Derfor trengs mer mamma i starten». ⁵⁹ Det ble vist til nyere hjerneforskning og psykologiske tilknytningsteorier som understøtter viktigheten av mor-barn-dyaden. En gravid kvinnes hjerne endrer seg i løpet av svangerskapet, noe som «medfører at hun blir mer var for barnets følelser og kan identifisere barnets behov bedre» ⁶⁰, ifølge en psykologmor. I «spebarnstida [0-12 måneder] må mor og barn ses under ett». ⁶¹ Refleksjon rundt tilknytningsspektivet manglet. Politikerne vil at mor skal forlate barnet når det er i sin mest sårbare tilknytningssfase [rundt 7–8 måneder], med separasjonsangst, ⁶² skrev kvinnelige psykologer. Det ble vist til eksperter som hevder at det er en dårlig idé å erstatte barnets primære omsorgsperson, som vanligvis er mor, på dette tidspunktet. ⁶³ En far som støttet foreldres valgfrihet, ønsket «ikke å skille et barn fra sin mor i en periode det

50. «Pappa, pupp og penger», *Dagsavisen* 31.7.2018.

51. «Det er mange av oss opprørte», *Klassekampen* 15.10.2018.

52. «Tredeling av foreldrepermisjon: – Mor som fødemaskin», VG 13.3.2019.

53. Kristine Karoliussen og termingruppe juli 2018.

54. «Det er oss mot staten. Punktum», *Dagbladet* 8.3.2019.

55. Høring i forbindelse med endring i 80 %-alternativet, Prop. 4 L (2018–2019).

56. «Pappa, pupp og penger», *Dagsavisen* 31.7.2018.

57. «Det er mange av oss opprørte», *Klassekampen* 15.10.2018.

58. «Pragmatisme, ikke prestisje», *Dagsavisen* 31.7.2018.

59. «Våre elskede språkløse», *Klassekampen* 5.7.2019.

60. «Hvor er samfunnsøkonomien?», *Dagbladet* 29.10.2018.

61. «En reversering av likestillingen?», *Dagbladet* 19.5.2018.

62. «En ideologisk tredeling», *Klassekampen* 22.11.2018.

63. «Tredeling foreldrepermisjon: – Mor som fødemaskin», VG 13.3.2019.

trenger enormt mye trygghet». ⁶⁴ Ideologi blir satt foran forskning; «å fornekte biologi og tvinge kvinnen vekk fra spedbarnet sitt for tidlig» vil ha negative konsekvenser for neste generasjons utvikling og helse. ⁶⁵

Motstanderne oppfattet lengre fedrekvote som å ta permisjon fra mødre – mødre har over årene mistet flere uker av «sin» permisjon. En psykologkommentator mente at kvinner som var skeptiske til svekkede permisjonsrettigheter over lengre tid, hadde fått så lite oppmerksomhet at det nærmet seg *no-platforming*, en taus gjeng som sannsynligvis utgjorde majoriteten blant kvinner. ⁶⁶ Det ble av flere også hevdet at andelen mødre som valgte ulønnet permisjon, hadde økt som konsekvens av lengre fedrekvote. Ulønnet permisjon gir ikke rett til visse sosiale ytelser, som sykelønn, og fører til økt ulikhet mellom kvinner og men – en «reversering av likestillingen». Enkelte kvinner angrep også «eliten» (politikere) som hadde råd til å ta ulønnet permisjon, mens andre anså seg som heldig som hadde råd til å ta ulønnet permisjon, men var bekymret for mindre heldige mødre som ikke hadde råd.

Reformen ble også oppfattet som et uttrykk for den lave verdien av kvinners omsorgsarbeid i «arbeidslinje»-samfunnet. Lederen av underskriftskampanjen betegnet den familiepolitiske modellens norm «om likedeling av permisjon og fulltidsarbeid for begge foreldre og alle ett-åringer i barnehage» som «en familie- og kvinnefiendtlig politikk». ⁶⁷ «Tvangsdeling» av permisjonen skal gjøre kvinner mer attraktive for arbeidsgivere, og ifølge en kvinnelig debattant blir likestilling forvekslet med arbeidslinjen der målet er å få mødre raskt tilbake i jobb: «Hvem er det som bestemmer at mors kapasitet i arbeidslivet skal ha forrang foran moderskapet, og at hun attpåtil skal være takknemlig for denne muligheten?» ⁶⁸ Flere debattanter viste til at fedrekvoten dessuten ikke har noen positiv effekt på likestillingen i arbeidslivet, med referanse til en undersøkelse av utvidelsen av fedrekvoten fra seks til ti uker i 2009. ⁶⁹

Fedrekvotens konsekvenser for menns omsorgsrolle ble tillagt liten verdi av motstanderne. «At far kommer mer på banen er de fleste tjent med, men ikke på dette viset». ⁷⁰ «Det er veldig bra at de ønsker å fremheve farsrollen, men det må ikke gå på bekostning av barnets tid med mor det første leveåret.» ⁷¹ Selv enkelte som anerkjente fedres viktige rolle og støttet fedrekvote som sådan, mente at den burde være kortere/senere i foreldreskapet. Andre hevdet at far-barn-tilknytning er viktig, men det er ikke nødvendig med noen fedrekvote for å oppnå dette. En mor reagerte på reformtilhengernes

[...] nedslående karakteristikker av norske fedre [...] Mannen blir fremstilt som inkompetent, følelseløs og kuert i eget hjem Hvor finner de alle disse mennene? [...] Disse stakkars mennene som blir satt på sidelinja i sitt eget hjem. Der kvinner «frarøver» dem alle muligheter til å bli kjent med barna sine? [...] Jeg har selv en mann som har stilt opp fra dag en [...] De sitter ikke og venter på fedrekvoten slik at de kan bli kjent med barnet sitt. ⁷²

De få fedrene som støttet reformen offentlig, møtte kritikk fra enkelte reformmotstandere. En psykologkommentator så det som «dypt ironisk at noen mannlige debattanter fremstiller det som om det primært dreier seg om deres egne rettigheter, evner og varhet mot å føle

64. «Barnets beste: en fars innspill», *Klassekampen* 30.10.2018.

65. «En ideologisk tredeling», *Klassekampen* 22.11.2018; «Pappa, pupp og penger», *Dagsavisen* 31.7.2018.

66. «Våre elskede språkløse», *Klassekampen* 26.7.2019, s. 26–27.

67. «Det er mange av oss opprørte», *Klassekampen* 15.10.2018.

68. «Pappa, pupp og penger», *Dagsavisen* 31.7.2018.

69. «Lengre fedrekvote økte ikke likestillingen i arbeidslivet», *Aftenposten* 15.11.2018.

70. «Pappa, pupp og penger», *Dagsavisen* 31.7.2018.

71. «Hvor er samfunnsøkonomien?», *Dagbladet* 29.10.2018.

72. «La foreldrene få bestemme selv», *VG* 15.2.2019.

seg krenket som fedre» – en god omsorgsperson er en som kan sette seg selv til side og spille annenfiolin.⁷³

Fedres rett til å delta aktivt som omsorgsperson i barnets første leveår sto derimot i sentrum for tilhengerne av reformen. En mor avviste at det å gi far rett til en tredjedel av permisjonen var et angrep på kvinners rettigheter og et «overgrep mot nybakte foreldre».⁷⁴ Kvoter er nødvendige for å sikre fedres omsorgsrettigheter. «Selv om mange hadde håpet at likestillingen hadde kommet så langt at kvoter var unødvendig, men erfaringen viser at menn tar de ukene de fikk tildelt, ikke mye mer», ifølge en leder i *Dagbladet*.⁷⁵ Fedre bør anerkjennes som kompetente omsorgspersoner. En mor hevdet at mange synes det er bra for samfunnet at «de viktigste omsorgsoppgavene [...] blir gjort mer viktige ved at far også får ta mer del i dem».⁷⁶ En annen var glad at «vi i vårt samfunn legger til rette for at far skal mer på banen i omsorgen for barna».⁷⁷ En mor som hadde lest poster under #permisjonsopproeret2019, ble «enda mer overbevist om hvorfor pappaperm er viktig! Man skulle ikke tro det fantes en eneste mann i landet med evne til ta seg av og elske et syv måneder gammelt barn. Heldigvis har jeg funnet en som både kan og vil».⁷⁸

Mødre etterlyste fedre i debatten, som etter sigende bare fremmet protester fra mødre som følte at deres tid med barnet ble «stjålet». Man hørte ikke fra fedre som endelig kunne «juble» over å få mer tid med barnet.⁷⁹ En mor skrev:

For vi hører fra kvinnene. Mødrene. Jordmødrene. Ammehjelpere. Alle som mener kvinner skal kreve en større del av permisjonen, og at det er vår biologiske rett å gjøre det. Det er til det beste for barnet at vi mødre er hjemme mest mulig, lengst mulig, og ammer [...] Hvilket samfunn vil du ha, da? Jeg ønsker et samfunn hvor [...] mors jobb er like viktig som fars jobb. Hvor mor og far kan tjene det samme. Hvor far kan være sammen med ungen sin like godt som en mor kan. Hvor menn også aksepteres som en fullverdig omsorgsperson. For det er de. Jeg kjenner mange av dem, men de går ikke ut og angriper kvinner som argumenterer med vår biologiske rett til å være en ammende mor i årevis.⁸⁰

Flere av motstandernes argumenter ble imøtegått, mange med referanser til andre fakta/ annen forskning. En mor hadde registrert at flere partier som stemte for ordningen, var blitt skeptiske, men dersom flere parti «skal sjå på ordninga igjen er det viktig at ei ny vurdering blir basert på fakta og forskning framføre kjensler og enkelthistorier».⁸¹ Det ble fremholdt at fleksibilitet i reglene for uttak av permisjon legger til rette for at mødre kan amme i tråd med anbefalingene. LO mente for eksempel: «Med tredeling av permisjonen vil mødre kunne ha permisjon til barnet er litt over sju måneder. Deretter har de fleste rett på fem ukers ferie, og vi kan gå tilbake på jobb når barnet er 8,5 måned. Deretter har vi etter arbeidsmiljøloven rett til ammefri. En tredelt fødselspermisjon er derfor godt tilrettelagt for tilknytning mellom barn og begge foreldre. Skal vi ha en god debatt om fødselspermisjon må den være basert på fakta.»⁸²

Tilhengere av reformen viste til at både fullamming til seks måneder og psykologiske tilknytningsteorier er omstridt. Ifølge en mor kan foreldre avgjøre om barnet får introdusert

73. «Våre elskede språkløse», *Klassekampen* 26.7.2019.

74. «Norsk foreldrepermisjon – et overgrep?», *VG* 31.7.2018.

75. «Et nederlag for likestillingen», *Dagbladet* 29.4.2019.

76. «Litt mindre skam i monitor, takk», *Klassekampen* 6.7.2019.

77. «Norsk foreldrepermisjon – et overgrep?», *VG* 31.7.2018.

78. #permisjonsopproeret2019, 3.2.2019.

79. Permisjonsdebatten: – Et virkemiddel for likestilling», *VG* 9.2.2019.

80. «Permisjonsdebatten: Hvor er alle fedrene?», *VG* 22.2.2019.

81. «Permisjonsdebatten: – La tredeling bestå», *VG* 16.2.2019.

82. «Delt foreldrepermisjon er riktig medisin», *Dagbladet* 11.3.2019.

fast føde fra fire måneder, «utan å vere redde for å risikere at barnet får dårlegare helse – kanskje tvert imot». Studier viser at det kan redusere risikoen for visse sykdommer.⁸³ Denne moren pekte også på at det er ulik oppfatning blant psykologer om tilknytning. Noen mener at barn trenger en primær omsorgsperson det første leveåret, mens andre mener at barnet fint evner å ha flere tilknytningspersoner samtidig, og at det er nyttig at barnet blir kjent med begge foreldre.⁸⁴ Det ble stilt spørsmål om det empiriske belegget for at mødre tar mer ulønnet permisjon på grunn av lengre fedrekvoter.⁸⁵ Videre mente en avis kommentator at selv om forskerne ikke fant likestillingseffekter i arbeidslivet av utvidelsen av fedrekvoten i 2009, kan effekter komme til syne på lengre sikt, og dessuten er det klart at økt fedrekvote har effekt: «Først fremst ved at barnet faktisk får mer tid med far. Det bør være et mål i seg selv.»⁸⁶

Politisk etterspill

Permisjonsdebatten satte press på partienes posisjoner. Den preget partienes landsmøter våren 2019 og fikk en ekstra omdreining gjennom at det var lokalvalg til høsten.⁸⁷ På lederplass observerte *Dagbladet* at «[n]å fylles debattspaltene av kritiske innlegg og sosiale medier koker. Slikt får om kjent politikere i et valgår til å lytte».⁸⁸ Avisene skrev om det «nye opprøret» om deling av permisjonen i mange partier.⁸⁹ Intern uenighet i partiene kom til syne, alle landsmøtene (unntatt SV) behandlet innkomne forslag om å redusere/fjerne fedrekvoten.

Status etter landsmøtene var at tre av regjeringspartiene hadde vedtatt resolusjoner som innebar en endring av tredelingsmodellen, på lang eller kort sikt. Høyres landsmøte slo fast at det langsiktige målet er at foreldrene selv skal bestemme fordelingen, men fedrekvoter vil beholdes på ubestemt tid. Forslag om å evaluere en reversering fra 15 til ti uker, fra blant annet fylkeslaget Viken og partiets Kvinneforum, fikk dermed ikke støtte. Kristelig Folkeparti vedtok sitt tidligere mål om ti uker fedrekvote, men sløyfet målet om å utvide foreldrepermisjonen. Forslag fra flere fylkeslag om å fjerne kvoten fordi den går på bekostning av mødres permisjon, ble avvist.⁹⁰ En kvotemotstander krediterte imidlertid kampanjen i sosiale medier for å ha satt saken på dagsordenen: «Vi har hatt denne debatten på landsmøtet før, og vi som ønsker å fjerne kvoten har tapt. Men 'permisjonsopprøret' har hatt mye å si, det har blitt klart at fedrekvoten er en utfordring for folk [...] Man så det også på Høyres landsmøte.»⁹¹ Ifølge Fremskrittspartiets resolusjon var målet full valgfrihet i tråd med partiets langvarige posisjon. Forslag om å reversere fedrekvoten ble lagt frem, men avvist på

83. «Permisjonsdebatten: – La tredelinga bestå», VG 16.2.2019.

84. «Permisjonsdebatten: – La tredelinga bestå», VG 16.2.2019.

85. «Likestillingsombudet vil beholde tredelt permisjon», *Tidens Krav* 5.5.2019. Det finnes ikke statistikk over uttak av ulønnet permisjon. Påstanden i debatten om at økt fedrekvote hadde førte til at mødre måtte ta ut mer ulønnet permisjon, var utledet fra to surveyer i 2008 og 2017, da fedrekvoten var henholdsvis seks og ti uker. Ifølge surveyene tok 18 % av mødrene som i 2008 valgte 100 %-alternativet, ut noe ulønnet permisjon i tillegg, og i 2017 var andelen økt til 31 %. Den mest sannsynlige årsaken til denne økningen var ikke lengre fedrekvote, men permisjonsreglene, som innebærer at 100 %-alternativet i kombinasjon med noe ulønnet permisjon gir noe mer i utbetaling enn å velge like mye samlet tid med 80 %-alternativet. I samme periode økte andelen mødre som valgte 100 %-kompensasjon, kraftig – fra 29 % i 2008 til 69 % i 2017 (Schou, 2019).

86. «Klart fedrekvote har effekt», *Nasjonen* 16.11.2018.

87. Venstre 8.–10.3.2019, Høyre 15.–17.3.2019, Senterpartiet 22.–24.3.2019, Arbeiderpartiet 4.–7.4.2019, SV 23.–25.4.2019, Kristelig Folkeparti 26.–28.4.2019 og Fremskrittspartiet 3.–5.5.2019.

88. «Bekymringsfull tendens», *Dagbladet* 11.2.2019.

89. «Velger bort kranglesaker», *Vårt Land* 26.4.2019.

90. «KrF til kamp mot dagens pappaperm», *Aftenposten* 26.4.2019.

91. «Vil fedrekvoten til livs», *Klassekampen* 25.4.2019.

Arbeiderpartiets og Venstres landsmøter. Arbeiderpartiet ville imidlertid undersøke årsakene til at mødre tar ut mer ulønnet permisjon, og at fedre ikke tar ut fedrekvoten. På dette landsmøtet ble det også lagt frem forslag om todeling av foreldrepermisjonen.⁹² En av Venstres tidligere forkjempere for todeling hadde imidlertid snudd – modellen ville bli «for rigid».⁹³ Senterpartiet vedtok en endring som gir mer av permisjonen til mødre for å fremme amming, men også som del av en pakke som skal motvirke synkende fødselstall.⁹⁴

Ifølge Likestillingsombudet var det overraskende at de tre partiene ønsket å reversere en fersk stortingsbeslutning, uten å la reformen i det minste få virke en stund.⁹⁵ Hun viste til at tunge samfunnsaktører støttet reformen, og stilte spørsmål om når man hadde begynt å endre lover basert på historier kun fra organiserte pressgrupper. Både statsministeren og den nye barne- og familieministeren forsikret at reformen ikke ville bli endret i innværende storingsperiode (til valget i 2021).⁹⁶ Solberg ville ikke ha omkamp, men kvoten skal ikke vare evig. Familiers valgfrihet bør tillegges større vekt. «Men da må vi ha kommet lengre, det må være mer naturlig for fedre å ta ut permisjon.»⁹⁷

Fedrekvotepolitikken dynamikk – vedvarende spenninger

Fedrekvotepolitikken har gjennom et kvart århundre vært preget av en motsetningsfylt dynamikk, som har ført til faser av stabilitet, ekspansjon og kutt. Oppfatninger om fedrekvotens nødvendighet for å nå likestillingsmål, understøttet av fedres faktiske bruk av ordningen, har, anført av venstresiden og støttet av sentrumspartiene, gitt opphav til stabiliserende eller ekspanderende dynamikk. Men mer eller mindre parallelt har høyresidens oppfatninger om kvotens negative konsekvenser for prinsippet om valgfrihet og praktiske problemer for familiene underminert fedrekvotens lengde og utfordret dens eksistens.

Som feedback-litteraturen postulerer, innebærer slike langvarige politiske motsetninger et kontinuerlig press mot status quo, der skift i den politiske maktbalansen kan virke destabiliserende. Fedrekvotens utvidelser, kutt og reversering har inngått i valgkamper og i forhandlinger om regjeringskoalisjoner. I norsk sammenheng kan slike langvarige spenninger og omkamper knyttet til et sosialpolitisk virkemiddel neppe betegnes som *politics as usual*. En nærliggende forklaring er at familiepolitikken har vært det velferdspolitiske feltet med de største politiske motsetningene (Ellingsæter et al., 2020). Fedrekvoten og kontantstøtten har vært de sentrale ideologiske stridsspørsmålene fra 1990-tallet (Ellingsæter, 2016). Kontantstøtten synes å ha tapt en del av sitt konfliktpotensial (Ellingsæter, 2018).⁹⁸ Kompromisset bak fedrekvotereformen i 2018 kunne også tolkes som en neddemping av konflikt. Negative virkninger av det tidligere kuttet i fedrekvoten var medvirkende til at noen partier sluttet opp om reversering.

Reformkompromisset innebar endringer i den politiske konteksten. I tråd med litteraturens resonnementer kunne dette forventes å få betydning for feedback på reformen i befolkningen. Reformen var i utgangspunktet mindre synlig i offentligheten enn mange tidligere

92. «Sakene som skaper strid i AP», *Dagbladet* 1.4.2019.

93. «Vil ikke lenger ha todelt foreldrepermisjon», *Dagbladet* 7.2.2019.

94. «Senterpartiet vil kutte i fedrekvoten», *Nationen* 19.3.2019. «Vil ha fødevennleg politikk», *Klassekampen* 25.3.2019.

95. «Likestillingsombudet vil beholde tredelt permisjon», *Tidens Krav* 5.5.2019.

96. Da Kristelig Folkeparti gikk inn i regjeringen i 2018, ble Barne- og likestillingsdepartementet omgjort til Barne- og familiedepartementet, mens likestillingsfeltet ble overført til Kulturdepartementet.

97. «Erna Solberg ser utløpsdato på fedrekvoten», *Dagsavisen* 7.3.2019.

98. Det har vært få anstrengelser for å reversere kuttet i ordningen for toåringene fra 2011 (med unntak av Kristelig Folkeparti), og foreldres bruk av ordningen har falt kraftig.

fedrekvotereformer. Debatten ble ikke, som tidligere, drevet av motsetninger mellom de politiske partiene. Et lavere politisk konfliktnivå ga liten grunn til å vente en omfattende debatt. Men som også vist til i litteraturen kan interessegrupper bidra til å destabilisere «post-reform»-politikk (Béland & Schlager, 2019). Lengre fedrekvote hadde stor konkret betydning for blivende foreldre, og reformens raske gjennomføring bidro til å høyne nærhetseffekten av reformen kraftig. Den ville påvirke noen av dem som allerede ventet barn, ganske så direkte. Nettopp dette utløste motmobiliseringen i sosiale medier, som så fikk reformens synlighet til å eskalere. Motstanden ble etter hvert formidlet gjennom andre kanaler, for øvrig et eksempel på hybridisering av bruk av nye og tradisjonelle medier for politisk påvirkning. Ifølge Facebook-gruppens statusrapport i juni 2019 hadde gruppen produsert et «imponerende» antall underskrifter, skrevet og publisert et «enormt» antall innlegg i alle aviser, vært på nyhetene på TV og radio, blitt hørt og fått gjennomslag på Høyres og KrFs landsmøter, vært på Stortinget, skrevet brev og e-poster til politikere og deltatt aktivt på Facebook og Twitter.⁹⁹ Mens feedback-litteraturen har vært opptatt av hvordan politikk former interessegrupper og disse gruppenes rolle i informasjonssnspredning, viser denne studien hvordan ikke-institusjonaliserte offentligheter i sosiale medier kan spille en sentral rolle med stor påvirkningskraft.

Litteraturen peker på at både politikernes og befolkningens holdninger kan endres i ly av langvarige, motsetningsfylte konflikter. Men det er få holdepunkter for at oppfatningen av fedrekvotens sosiale konsekvenser var endret i befolkningen i tiden før reformen. Oppfatninger formidles gjennom ideer og symbolske kategorier, og ideene som lå under debattens to hovedmotsetninger – valgfrihet versus regulering og biologi versus likestilling – var velkjente.

Det liberale valgfrihetsargumentet, som har vært høyrepartienes sentrale argument, ble fremmet av mødre/foreldre som var imot reformen. Men det fant lite støtte blant sentrale samfunnsaktører, som LO og NHO og ledere i konvensjonelle medier. Fedrekvoten oppfattes av disse som en legitim regulering med viktige konsekvenser for likestilling for hele samfunnet. I motstandernes argumentasjon for mødres særrettigheter figurerte en kjent metafor: Lengre fedrekvote er å «ta» permisjon fra mødre. Fellesdelen av permisjonen har vært naturalisert som «mammaperm», og forskere har pekt på at når fedres rettigheter delvis har vært avledet fra mødres, har staten signalisert at fedre forventes å bruke fedrekvoten, men ikke nødvendigvis å dele resten (Bergqvist & Saxonberg, 2017).¹⁰⁰ Dette, og at enkelte mødre oppfatter seg berettiget til fellesdelen, kan være en grunn til at fedre holdt seg unna debatten. Ammeargumentet mot lengre fedrekvoter har også gått som en rød tråd i tidligere debatter, understøttet av en nasjonal institusjonalisert ammepolitikk (Ellingsæter, 2012). At lengre fedrekvoter fører til «reversering av likestillingen» ved at flere mødre velger mer ulønnet permisjon, var imidlertid en ny påstand.¹⁰¹ Motstand fra enkelte som var forankret i en særrettsorientert biologisk mor-barn-dyade, har vært mindre fremme i tidligere debatter. På tilhengersiden var det også kjente argumenter. Det het blant annet at en konsekvens av kortere fedrekvoter er at fedre «tar bare de ukene de får», og at vi trenger fedrekvoter fordi likestillingen «ikke er kommet lenger.»

Til tross for at «permisjonsdebatten» trakk opp få nye argumenter, gjorde den omfattende motmobiliseringen blant visse grupper at fedrekvotepolitikken fremsto som en revi-

99. <https://www.facebook.com/groups/2105830609674655/>, 1.6.2019.

100. For å ha rett til fedrekvote må både far og mor ha opptjent rettigheter til permisjon før uttak, og far kan bare ta ut den delbare permisjonen dersom mor etter fødselen er i jobb eller under utdanning tilsvarende minst 75 % av fulltid.

101. Se for øvrig note 85.

talisert kampsoner i offentligheten. Motmobiliseringen hadde også tilbakevirkende effekter på de partipolitiske posisjonene. Partienes landsmøter våren 2019 ble merket av motstanden, og enkelte partier justerte sine posisjoner, i hovedsak basert på «gamle» argumenter om valgfrihet og amming. Debattens feedback innebar altså en reproduksjon av de historiske spenningene i fedrekvotepolitikken. Så kan man spørre om hvor dette peker hen. Det diskursive rommet for aktuelle permisjonsmodeller er utvidet – i debatten og politikken sirkulerer forslag i spennet fra full avvikling av kvoter til en todelingsmodell. Det som imidlertid er ganske sikkert, er at fedrekvoten som sådan ikke vil forsvinne med det første. En viktig grunn til det er at valgfrihetsargumentet synes å stå ganske svakt. Om man dessuten kikker ut over landegrensen, har styrking av fedres individuelle permisjonsrettigheter nå politisk momentum i Europa/Norden.¹⁰² Men ettersom nasjonale dynamikker spiller en avgjørende rolle i fedrekvotepolitikken utvikling, vil nok spenningene i norsk politikk være med et stykke videre.

Referanser

- Bail, C.A. et al. (2018). Exposure to opposing views on social media can increase political polarization. *PNAS*, 115(37), 9216–9221. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.1804840115>
- Béland, D. (2010). Reconsidering policy feedback: How politics affect politics. *Administration and Society*, 42(5), 568–590. DOI: <https://doi.org/10.1177/0095399710377444>
- Béland, D. & Schlager, E. (2019). Varieties of policy feedback research: Looking backward, moving forward. *Policy Studies Journal*, 47(2), 184–205. DOI: <https://doi.org/10.1111/psj.12340>
- Béland, D. Rocco, P. & Waddan, A. (2019). Policy feedback and the politics of the affordable care act. *Policy Studies Journal*, 47(2), 395–422. DOI: <https://doi.org/10.1111/psj.12286>
- Bergqvist, C. & Saxonberg, S. (2017). The state as a norm-builder? The take-up of parental leave in Norway and Sweden. *Social Policy & Administration*, 51(7), 1470–1487. DOI: <https://doi.org/10.1111/spol.12251>
- Borchorst, A. (2006). The public–private split rearticulated: abolishment of the Danish daddy leave. I A.L. Ellingsæter & A. Leira (red.), *Politicising parenthood in Scandinavia* (s. 101–120). Bristol: Policy Press.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2019). Fathers' sense of entitlement to ear-marked and shared parental leave. *Sociological Review*, 67(5), 1154–1169. DOI: <https://doi.org/10.1177/0038026118809002>
- Budsjett-innst. S. nr. 2 (2005–2006) *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2006*.
- Campbell, A.L. (2012). Policy makes mass politics. *Annual Review of Political Science*, 15, 333–51. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-012610-135202>
- Campbell, J.L. (1998). Institutional analysis and the role of ideas in political economy. *Theory and Society*, 27(3), 377–409.
- Chadwick, A. (2013) *The hybrid media system*. Oxford: Oxford University Press.
- Dale-Olsen, H. (2018). Sykefravær og inntektskompensasjon ved sykefravær. *Søkelys på arbeidslivet*, 35, 77–95. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-7989-2018-01-02-05>
- Ellingsæter, A.L. (2011). Symmetriske foreldreskap – politiske forhindringer. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 52(1), 3–32.
- Ellingsæter, A.L. (2012). Det norske ammeregimet: grense for likestilling? I H. Bondevik & A.K. Lie (red.), *Rødt og hvitt. Blod og melk i fortid og samtid* (s. 139–161). Oslo: Unipub.

102. EU: Direktiv fra 2019 som gir individuell rett til fire måneder betalt permisjon for hver av foreldrene, hvorav to måneder ikke kan overføres til den andre forelder (<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/13/better-work-life-balance-for-parents-and-carers-in-the-eu-council-adopts-new-rules/>). Finland: Forslag om at mødre og fedre får 6,6 måneder (164 dager) hver, der omtrent halvparten (69 dager) kan overføres til den andre. https://valtioneuvosto.fi/en/article/-/asset_publisher/1271139/perhevapaauudistus-tahtaa-perheiden-hyvinvointiin-ja-tasa-arvon-lisaamiseen. Island: Foreldrepermisjon ble utvidet til ti måneder i 2020, med fedrekvote på fire måneder.

- Ellingsæter, A.L. (2016). Kampen om familiepolitikken: Farvel til hybridregimet? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 57(3), 227–256. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291x-2016-03-01>
- Ellingsæter, A.L. (2018). Familiepolitikkenes kjønnsforståelser – to spor, fire tiår. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 35, 246–255. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3054-2018-03-04-05>
- Ellingsæter, A.L., Hatland, A., Haave, P. & Stjernø, S. (2020). *Den nye velferdsstatens historie. Ekspansjon og omdanning etter 1966*. Oslo: Gyldendal.
- Eydal, G.B. & Rostgaard, T. (2016). *Fatherhood in the Nordic Welfare States. Comparing Care Policies and Practice*. Bristol: Policy Press.
- Higgins, M. & Smith, A. (2014). Disaffiliation and belonging: twitter and its agonistic publics. *Sociologia e Politiche Sociali*, 17(2), 77–89.
- Innst. S. nr. 148 (1992–93). *Innstilling frå forbrukar- og administrasjonskomiteen om likestillingspolitikk for 1990-åra*.
- Innst. 354 L (2010–2011). *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om endringer i folketrygdloven (utvidelse av fedrekvoten mv.)*.
- Innst. 279 L (2012–2013). *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om endringer i folketrygdlova (utviding av stønadperioden for foreldrepenge mv.)*.
- Innst. 44 L (2018–2019). *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i folketrygdlova (tredeling av foreldrepengeperioden ved 80 prosent uttak)*.
- Jacobs, A.M. & Weaver, R.K. (2015). When policies undo themselves: Self-undermining feedback as a source of policy change. *Governance: An International Journal of Policy, Administration and Institutions*, 28(4), 441–457. DOI: <https://doi.org/10.1111/gove.12101>
- Jacobs, L.R. & Mettler, S. (2018). When and how new policy creates new politics: Examining the feedback effects of the affordable care act on public opinion. *Perspectives on Politics*, 16(2), 345–363. DOI: <https://doi.org/10.1017/s1537592717004182>
- Lammi-Taskula, J. & Takala, P. (2009). Finland: negotiating tripartite compromises. I S.B. Kamerman & P. Moss (red.), *The Politics of Parental Leave Policies. Children, Parenting, Gender and the Labour Market* (s. 87–102). Bristol: Policy Press.
- Lewis, S. & Smithson, J. (2001). Sense of entitlement to support for the reconciliation of employment and family life. *Human Relations*, 54(11), 1455–1481. DOI: <https://doi.org/10.1177/00187267015411003>
- Lieberman, R.C. (2002). Ideas, institutions and political order: Explaining political change. *American Political Science Review*, 96(4), 697–712. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0003055402000394>
- Lünenborg, M. (2020). Affective publics. Understanding the dynamic formation of public articulations beyond the public sphere. I A. Fleig & C. von Scheve (red.), *Public Spheres of Resonance*, (s. 30–48). Abingdon: Routledge.
- Meld. St. 12 (2018–2019). *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonen 2017–2018*. Oslo: Statsministerens kontor.
- NOU 2008: 6. *Kjønn og lønn*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2017: 6. *Offentlig støtte til barnefamilie*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Orloff, A.S. & Palier, B. (2009). The power of gender perspectives: Feminist influence on policy paradigms, social science, and social politics. *Social Politics*, 16, 405–12. DOI: <https://doi.org/10.1093/sp/jxp021>
- Ot.prp. nr. 98 (2004–2005). *Om lov om endringer i folketrygdloven og kontantstøtloven (utvidelse av fedrekvoten, utvidet rett til kontantstøtte for adopterte barn)*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Ot.prp. nr. 70 (2005–2006). *Om lov om endringer i folketrygdloven (utvidelse av fedrekvoten)*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Pierson, P. (2000). Increasing returns, path dependence, and the study of politics. *American Political Science Review*, 94(2), 251–266. DOI: <https://doi.org/10.2307/2586011>
- Prop. 40 L (2013–2014). *Endringer i folketrygdloven (reduksjon av mødrekvoten og fedrekvoten)*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Prop. 4 L (2018–2019). *Endringer i folketrygdlova (tredeling av foreldrepengeperioden ved 80 prosent uttak)*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Schou, L. (2019). *Fornuft og følelser – En studie av mors og fars uttak av foreldrepenge*, NAV-rapport 2019:2. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Soss, J. & Schram, S.F. (2007). A public transformed? Welfare reform as policy feedback. *American Political Science Review*, 101(1), 111–127. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0003055407070049>

St.meld. nr. 70 (1991–92). *Likestillingspolitikken for 1990-åra*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.

St.meld. nr. 8 (2008–2009). *Om menn, mannsrollen og likestilling*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.